

OD AUTORA ÚSPEŠNEJ KNIHY VORY – RUSKÁ SUPERMAFIA

MUSÍME SI POHOVORIŤ

ikar

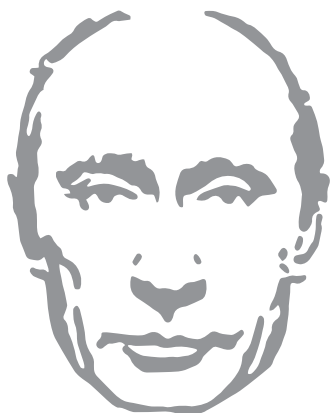
O PUTINOVÍ

ZOZNÁMTE SA S NAJNEBEZPEČNEJŠÍM
MUŽOM NA SVETE. A JE NÍM VÔBEC?

MARK GALEOTTI

MARK GALEOTTI

MUSÍME SI POHOVORIŤ

O PUTINOVÍ

Preložil Peter Tkačenko

IKAR

Mark Galeotti
WE NEED TO TALK ABOUT PUTIN

Copyright © Mark Galeotti 2019
First published by Ebury Press in 2019.
Ebury Press is part of Penguin Random
House group of companies.
Translation © 2019 by Peter Tkačenko
Cover design by Two Associates
Slovak edition © 2019 by IKAR, a.s.

ISBN 978-80-551-6998-9

„Putin je milší člověk ako ja.“

DONALD TRUMP, 2015

Úvod: Prečo si musíme pohovoriť o Putinovi

Moskovská reštaurácia *Biely zajac* je ukážkový príklad podniku pre „nových Rusov“. Pod skleným stropom nalešteného nákupného centra neďaleko zlovestného stalinského vežiaka, v ktorom sídli ministerstvo zahraničných vecí, zákazníckam ponúkajú zvláštne drobné stoličky na kabelky, (mastné) účty prinášajú v matrioškách a výsledkom ambície spájať tradičnú ruskú a medzinárodnú kuchyňu je borovicová zmrzlina. Som pomerne šetrný a môj vkus je príliš tuctový, aby som bol jej fanúšikom, ale je to veľkolepý a prestížny podnik, miesto, kde vás treba vidieť. Preto ma nemalo prekvapiť, že keď som bývalého zamestnanca prezidentskej kancelárie (čo je pracovisko Vladimira Putina a najmocnejšia inštitúcia v Rusku) pozval na obed, vybral si práve *Bieleho zajaca*. Ani predražené jedlo a množstvo, ako inak, krymského vína nestačilo, aby sa dopustil poriadnej indiskrétnosti, ale predsa mi niečo prezradil, keď sa pustil do zdĺhavej a stredne vulgárnej tirády o tom, ako Západ stále nechápe jeho „šéfa“. „No vážne, prečítal som si tie hlúposti vo vašich novi-

nách, čo trepú vaši politici a píšu tí vaši údajní experti, a fakt nechápem, kde na to chodia. Už sa nečudujem, že sú z toho maléry. A vieš čo?“ zamával takmer prázdny pohárom a zamračil sa na mňa, ako keby som bol zástupcom celej západnej novinárskej, politickej a odbornej obce. „Sťažuje mi to prácu.“ A to už ako? „Aké s vami môžeme mať vzťahy, kým nás poriadne nevidíte a nepočúvate? Vy si z každého prezidentovho slova a odgrgnutia vezmete, čo sa vám práve hodí. Mal som za úlohu snažiť sa s vami komunikovať, ale bolo jedno, čo sme hovorili, čo sme šéfovi napchali do prejavov, bez ohľadu na to, čo sme v skutočnosti povedali, aj tak ste si všetci mysleli, že viete, čo sme tým mysleli. Všetci si myslíte, že poznáte Vladimira Vladimiroviča.“

Musíme si pohovoriť o Putinovi. Naozaj. Nielen preto, lebo či sa vám to páči, alebo nie, patrí medzi najdôležitejších ľudí na zemeguli, či pre dôležitosť geopolitického zápasu, ktorý prostredníctvom chvastania, internetových mémov a peňazí vedie so Západom. Ďalší dôvod je, že sa z neho stal globálny symbol, ktorý si každý definuje po svojom. Ako naznačil ten rozhnevaný, z dvoch tretín opitý úradník, Putin pripomína Rorschachov test, ktorý používajú psychológovia: farebná machuľa je zámerne nejasná – to, čo v nej vidíme, vypovedá viac o tom, čo sa nám deje v hlave, než o tom, čo je na papieri.

Iróniou totiž je, že hoci je už takmer dvadsať rokov pevnou súčasťou globálnej politiky, napriek všemožným životopisom a smiešnym kalendárom s odhalenou hrudou, napriek tomu, že je obľúbeným námetom humoristov aj komentátorov, stále nevieme, kto vlastne je. Nemilosrdný autokrat, alebo spasiteľ obliehaného národa? Veterán KGB, alebo zbožný kresťan? Zádumčivý veľmajster globálnej geopolitiky, či do seba zahľadený kleptokrat? Je v ňom zo všetkého niečo, no žiadna z týchto nálepiek ho v skutočnosti nevystihuje – a to sčasti vysvetľuje náš problém. Z osobných dôvodov aj z politickej vypočítavosti si Putin úzkostlivo stráži súkromie – nielen svoje, ale aj svojej rodiny. Vďaka tejto uzavretosti si každý môže skonštruovať vlastného osobného Putina.

Moja motivácia preto čiastočne pramení z môjho znechutenia zo simplexných karikatúr, ktoré vznikajú – nielen na Západe – pri pokusoch o jeho pochopenie. Spomínam si, ako mi jeden čerstvo vymenovaný veľvyslanec istej európskej krajiny v Rusku s úsmevom vysvetľoval, že „aby ste pochopili, Putina, stačí len pochopiť jeho výcvik v KGB“. Ak je to také prosté, prečo teda pravidelne neuhádneme Putinove kroky? Hlavný dôvod odcudzovania s Ruskom môže byť iný, ale je očividne smutné, že západná diplomacia pri ňom mnohokrát zlyhala. Potenciál-

neho spojenca zo začiatku milénia nechala takého zatrpknutého, že v roku 2007 sa Putin pripravoval na konfrontáciu. Bezzubú odpoveď Západu na inváziu do Gruzínska v roku 2008 si v roku 2014 v Moskve vysvetlili ako dôkaz, že keď sa vyberú na Ukrajinu, budú čeliť len krátkemu a formálnemu protestu. Dokonca presvedčila nielen Putina, ale veľkú časť jeho politického establišmentu, že Západ je zároveň prislabý, aby sa ho bolo treba báť, no zároveň príliš nebezpečný, aby ho bolo možné ignorovať. A predovšetkým, Západ ich nedokázal presvedčiť, že necítime nenávisť voči nim, ich krajine a kultúre. Naše nešikovné kroky voči Putinovi a Rusku však nie sú jediným, ba ani hlavným dôvodom toho všetkého – problém je, že tieto nešikovné kroky vyplynuli z nedostatku porozumenia.

V tejto knihe sa pokúšam vykresliť obraz Vladimira Putina v jeho komplexnosti a prostredníctvom neho priblížiť čitateľovi dnešné Rusko. Môžem sa pritom spoľahnúť na viac desaťročí kontaktov s Ruskom, než by som si chcel pripustiť – za tie roky som tam strávil množstvo času, rozprával som sa s každým od provinčných milicionárov po vrcholových moskovských úradníkov, vypil som veľa vodky a zaplatil som nejednu pokutu. Ani náhodou si nemyslím, že vždy triafam presne, ani to, že všetci vždy miera mimo. Táto kniha nie je určená mojím aka-

demickým kolegom, ktorých prosím o veľkorysosť pri hodnotení jej tónu, stručnosti a chýbajúcich poznámok pod čiarou. Je určená skôr každému, koho zaujíma, kto je v skutočnosti ten tajomný pán a prečo je okolo neho toľko vzruchu a hystérie. Demaskovaním desiatich najbežnejších a najproblematickejších tvrdení, ktoré o Putinovi „vie každý“, chcem odstrániť aspoň ten najhorší a najškodlivejší balast. Prirodzene, že tak budem často útočiť na slamených panákov a na neprimerané zjednodušenia, a nechcem tvrdiť, že všetci politici, akademici či komentátori veria väčšine z nich, nedajbože všetkým. Chcem však zároveň povedať, že ma deprimuje aktuálne splošťovanie debaty o Putinovi a Rusku prostredníctvom klišé a karikatúr, ktoré sa množia na oboch stranách. Zatiaľ čo svet je čoraz komplexnejší, naše pokusy o jeho vysvetľovanie a pochopenie sú, naopak, čoraz prostejšie a plochejšie. O tom si tiež budeme musieť pohovoriť – ale až potom, ako si pohovoríme o Putinovi.

Odporúčaná literatúra, ak chcete vedieť viac

Ako som uviedol, táto kniha nechce predstierať, že je posledným slovom o Putinovi, ani netvrdí, že nikto iný ho nechápe. Kniha *Mr. Putin: Operative in*

Kremlin (Brookings Institution Press, 2013) Fiony Hillovej a Clifforda Gaddyho ponúka prenikavý pohľad na myšlienku „rôznych Putinov“ a moje srdce si získala aj vďaka obálke Mr. Benna (tí, ktorí v sedemdesiatych rokoch v Británii pozerali detské relácie, vedia). *The Code of Putinism* (Oxford University Press, 2018) od Briana Taylora čerpá najmä z oficiálnych vyhlásení, z ktorých nám pomáha pochopiť svetonázor Putina a jeho najbližších spojencov. *The Putin Mystique: Inside Russia's Power Cult* (Skyscraper Publications, 2014) Anny Arutunjanovej sa zameriava na ruský národ, na jeho sny a obavy formované Putinovým režimom. *Všetci mocní Kremľa* (v slovenčine vydal Absynt, 2016) Michaila Zygara predstavuje brilantnú štúdiu ani nie tak Putina ako skôr kľúčových postáv v jeho okolí. Veru, patrí sa zdôrazniť, že Rusko Putina v mnohom presahuje, čo sa mimoriadne dobre podarilo Tonymu Woodovi v knihe *Russia Without Putin: Money, Power and Myths of the New Cold War* (Verso, 2018).

Putinov životopis

7. októbra 1952	Narodil sa v Leningrade (dnes Petrohrad).
1964	Prvý tréning džuda.
1970 – 1975	Štúdium práva na Leningradskej štátnej univerzite.
1975	Prijatý do KGB.
1983	Sobáš s Ľudmilou Putinovou (rodenou Škrebnevovou).
1985 – 1990	Služba vo východonemeckých Drážďanoch.
1990	Návrat do Leningradu a presun do „aktívnej rezervy“ KGB. Zamestnaný na Leningradskej štátnej univerzite.
1991 – 1994	Zamestnaný na leningradskej radnici. (Názov Petrohrad bol obnovený v októbri 1991.)
1996	Po volebnej porážke starostu Anatolija Sobčaka sťahovanie do Moskvy.

1997 – 1998	Zástupca riaditeľa, neskôr prvý zástupca riaditeľa prezidentskej kancelárie.
1998 – 1999	Riaditeľ FSB – Federálnej bezpečnostnej služby.
1999	Premiér.
1999	Začiatok prvej čečenskej vojny.
2000 – 2004	Prvé prezidentské funkčné obdobie.
2003	Zatknutie Michaila Chodorkovského.
2004 – 2008	Druhé prezidentské funkčné obdobie.
2008 – 2012	Predseda vlády prezidenta Dmitrija Medvedeva.
2008	Invázia do Gruzínska.
2011	Medvedev navrhol Putina za prezidenta.
2012 – 2018	Tretie prezidentské funkčné obdobie.
2011 – 2012	Protesty na Bolotnom námestí proti falšovaniu volieb.
2014	Zimná olympiáda v Soči. Anexia Krymu. Intervencia v Donbase.
2014	Rozvod s manželkou Ľudmilou.
2015	Intervencia v Sýrii.
2018 – 2024?	Štvrté prezidentské funkčné obdobie.

Prehľad hlavných postáv

Andropov, Jurij – Obávaný riaditeľ KGB a neskôr sovietsky vodca, ktorého si Putin zrejme vybral za idol, no nerozumel mu.

FSB – Federálna bezpečnostná služba, hlavná domáca kontrarozviedka a bezpečnostná agentúra, ktorá nahradila KGB.

FSO – Federálna ochranná služba, menšia armáda telesných strážcov, kremľských ostreľovačov, ochutnávačov jedál a odborníkov na odpočúvanie telefónov, ktorá má za úlohu, aby sa Putin a zvyšok vlády cítili v bezpečí a spokojní.

Gorbačov, Michail – Posledný vodca Sovietskeho zväzu, ktorý krajinu zreformoval tak, že prestala existovať, a v mnohom stelesňuje presne to, čím Putin nie je.

GRU – Hlavná správa rozviedky, vojenská spravodajská služba.

Ivanov, Sergej – Uhladený veterán KGB, ktorý pôsobil ako vedúci prezidentskej kancelárie a bol považovaný za jeho nástupcu, no v roku 2016 spolovice odišiel do penzie.

Kabajevová, Alina – Držiteľka zlatej olympijskej medaily v modernej gymnastike, údajná Putinova milienka.

Kadyrov, Ramzan – Nepredvídateľný násilník, ktorý prejavuje vernosť Putinovi a zároveň spravuje Čečenskú republiku ako prakticky nezávislé léno.

KGB – Výbor pre štátnu bezpečnosť, širokými úlohami poverená sovietska domáca kontrarozviedka a zahraničná výzvedná agentúra.

Kudrin, Alexej – Dlhodobý Putinov spolupracovník, v minulosti jeho priateľ a zástupca ekonomického liberalizmu v jeho vláde, dnes trochu odstrčený bokom.

Medvedev, Dmitrij – Putinov dlhoročný predseda vlády, ani nie tak jeho kolega ako poskok.

Naval'nyj, Alexej – Hlavný predstaviteľ dnešnej opozície, protikorupčný aktivista, bloger, ktorý pomocou internetu obchádza úsilie Kremľa nepustiť ho na televíznu obrazovku.

Patrušev, Nikolaj – Tajomník bezpečnostnej rady, bývalý riaditeľ FSB a muž, vďaka ktorému Putin pôsobí umiernené.

Prezidentská kancelária – Najmocnejšia inštitúcia v Putinovom Rusku, v podstate vláda, ktorá riadi vládu.

Prigožin, Jevgenij – Muž, ktorému sa darí vďaka tomu, že zariadi čokoľvek, čo Putin potrebuje zariadiť.

Je známy ako „Putinov kuchár“, lebo sa zoznámili v období, keď v Petrohrade prevádzkoval reštauráciu. Jeho spoločnosti dodnes dodávajú jedlo Kremľu a mnohým vládou zriadeným organizáciám.

Roldugin, Sergej – Čelista a Putinov kamarát z detstva, ktorý má dnes podľa odhadov majetok v hodnote stoviek miliónov libier.

Rotenbergovci, Arkadij a Boris – Putinovi kamaráti z detstva a džudistickí sparing partneri, ktorým sa za jeho vlády mimoriadne darí v podnikaní.

Sečín, Igor – Riaditeľ ropnej spoločnosť Rosneft a Putinov bývalý zástupca. Západné médiá ho označujú ako „ruského Dartha Vadera“, v Rusku by si to však nikto nedovolil.

Sobčak, Anatolij – Putinov bývalý učiteľ na právnickej fakulte a prvý demokraticky zvolený starosta Petrohradu, ktorý Putina vymenoval za svojho zástupcu.

Šojgu, Sergej – Od roku 2012 minister obrany a zrejme najmocnejší a najvplyvnejší člen vlády, ktorý sa do funkcie nedostal vďaka priateľstvu s Putinom.

Surkov, Vladislav – Bývalý Putinov politický technolog a impresário, ktorý dohliadal na jeho falošný politický systém, dnes neoficiálny šéf juhovýchodnej Ukrajiny.

SVR – Služba vonkajšej rozvedky, hlavná ruská výzvedná služba.

Zolotov, Viktor – Bývalý šéf Putinovej ochranky, dnes riaditeľ Národnej gardy, napohľad skrz-naskrz oddaný hrdlorez.

1. KAPITOLA

**Putin je džudista,
nie šachista**

